

Obsah

	Úvod (<i>J. Kuric</i>)	9
1	Ontogenetická psychologie, její vymezení, úkoly a historie	11
1.1	Vymezení ontogenetické psychologie (<i>J. Kuric</i>)	11
1.2	Úkoly, perspektivy a využívání ontogenetické psychologie (<i>J. Kuric</i>)	14
1.3	Z dějin ontogenetické psychologie (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	16
1.3.1	Stručný nástin dějin ontogenetické psychologie na Západě (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	16
1.3.2	Stručný nástin vývoje ontogenetické psychologie v SSSR (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	19
1.3.3	Stručný nástin vývoje ontogenetické psychologie v Čechách a na Moravě (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	22
1.3.4	Stručný nástin vývoje ontogenetické psychologie na Slovensku (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	26
1.4	Periodizace psychického vývoje a její problémy	28
1.4.1	Některé teoretické problémy (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	28
1.4.2	Nástin periodizace psychické ontogeneze (<i>J. Kuric, E. Rybářová</i>)	32
2	Problémy psychického vývoje (<i>J. Švancara</i>)	38
2.1	Princip vývoje v psychologii	38
2.1.1	Základní vývojové procesy	40
2.1.2	Specifičnost marxistického pojetí psychického vývoje	41
2.1.3	Nejdůležitější nemarxistické teorie psychického vývoje	42
2.2	Zákonitosti vývojových změn	47
2.2.1	Modely psychického vývoje	50
2.3	Determinace psychického vývoje	52
2.3.1	Biologické faktory psychického vývoje	55
2.3.2	Společenské faktory psychického vývoje	57
2.3.3	Interakce sociálních a biologických činitelů vývoje	60
2.4	Definice psychického vývoje	61
3	Metody vývojově psychologického zkoumání (<i>J. Švancara</i>)	62
3.1	Specifičnost vývojově psychologické metodologie	62
3.2	Nejstarší metody zkoumání vývojových změn	65
3.3	Metody pozorování	65
3.4	Experimentální metody v ontogenetické psychologii	68
3.4.1	Laboratorní experimenty	71

3.4.2	Formativní experimenty	71
3.4.3	Přirozený experiment	72
3.4.4	Psychologické testy	73
3.5	Metoda rozhovoru	75
3.6	Dotazníkové metody	75
3.7	Kasuistiky	76
3.8	Základní typy vývojově psychologických výzkumů	77
3.8.1	Longitudinální metody	77
3.8.2	Průřezové metody	81
3.9	Integrované výzkumy psychického vývoje ve světě	83
4	Fyzický růst a vývoj motorických schopností (<i>L. Vašina</i>)	84
4.1	Základní poznatky o fyzickém růstu	84
4.2	Vývoj motorických schopností	91
5	Vývoj poznávacích procesů a vývoj osobnosti (<i>L. Vašina</i>)	94
5.1	Poznávací procesy v dynamickém systému osobnosti	94
5.1.1	Pociťování a vnímání	95
5.1.2	Představy a fantazie	97
5.1.3	Paměť a učení	98
5.1.4	Myšlení a řeč. Piagetovo a Galperinovo pojetí kognitivního vývoje	100
5.1.5	Vývoj pozornosti	102
5.2	Vývoj osobnosti	103
5.2.1	Úloha socializace při formování osobnosti v průběhu vývoje	104
6	Prenatální, novorozenecké a kojenecké období (<i>L. Vašina</i>)	107
6.1	Prenatální vývoj jedince	107
6.1.1	Vývojové mechanismy zrání a učení	109
6.1.2	Nepodmíněně reflexní reaktivita v prenatálním období	110
6.1.3	Faktory negativně ovlivňující vývoj jedince	110
6.2	Novorozenecké období	111
6.2.1	Nervový systém a motorika novorozence	112
6.2.2	Senzibilita a celkové chování novorozence	113
6.3	Kojenecké období	114
6.3.1	Tělesný růst kojence	114
6.3.2	Vývoj motoriky	115
6.3.3	Vývoj psychických procesů	115
6.3.4	Sociální vývoj novorozence a kojence	119
7	Stadium raného dětství (<i>J. Kuric</i>)	121
7.1	Charakteristika raného dětství	121
7.2	Tělesný a pohybový vývoj	121
7.3	Psychický vývoj	122
7.3.1	Poznávací procesy	123
7.3.2	Myšlení a řeč	124
7.3.3	Hrová činnost	127
7.3.4	Klasifikace her	127
7.4	Socializace v raném věku	129
7.4.1	Vznik sebepojetí a sociálního vědomí	129
7.4.2	Rozvoj citů	130
7.4.3	Charakter sociálních vztahů a činností	131

8	Předškolní dětství (<i>E. Rybárová</i>)	132
8.1	Pojem a obecná charakteristika předškolního dětství	132
8.2	Tělesný a pohybový vývoj	132
8.2.1	Tělesný vývoj	132
8.2.2	Pohybový vývoj	133
8.3	Charakteristické činnosti v předškolním dětství	133
8.3.1	Hra a její psychologický význam	133
8.3.2	Dětská kresba	135
8.3.3	Význam činnosti v předškolním dětství	136
8.3.4	Učení a předškolní vyučování	136
8.4	Vývoj poznávacích procesů	137
8.4.1	Počítky a vnímání	137
8.4.2	Fantazie	138
8.4.3	Myšlení a řeč	139
8.4.4	Inteligence a možnosti jejího rozvoje	140
8.5	Vývoj citů a sociálních vztahů	140
8.5.1	Vývoj citů	140
8.5.2	Vývoj sociálních citů a vztahů	141
8.6	Osobnost dítěte předškolního dětství	142
9	Stadium školního dětství (<i>J. Kuric</i>)	143
9.1	Obecná charakteristika školního dětství	143
9.2	Dítě na začátku školní docházky	144
9.2.1	Problémy adaptace na školní podmínky	144
9.2.2	Kritéria školní zralosti	147
9.2.3	Úloha učitele	151
9.3	Tělesný a pohybový vývoj	153
9.3.1	Růst a vývoj organismu	153
9.3.2	Rozvoj motorických schopností	154
9.3.3	Životospráva mladšího žáka	155
9.4	Zvláštnosti činností žáka	156
9.4.1	Rozvoj učební činnosti	156
9.4.2	Další druhy činností	158
9.5	Rozvoj poznávacích procesů	159
9.5.1	Počítky, vjemy, pozornost	159
9.5.2	Představy, paměť, fantazie	161
9.5.3	Myšlení a řeč	164
9.6	Vývoj a rozvoj osobnosti žáka	170
9.6.1	Základní otázky formování osobnosti žáka	170
9.6.2	Rozvoj citů	171
9.6.3	Rozvoj volných vlastností	173
9.6.4	Individuální a typové zvláštnosti žáka	175
9.6.5	Neurotické projevy žáka	178
9.6.6	Morální rozvoj žáka	180
9.6.7	Zájmová činnost žáka	186
9.6.8	Sociálně psychologická charakteristika žáka	190
10	Stadium puberty (<i>J. Kuric</i>)	195
10.1	Obecná charakteristika	195
10.2	Vysvětlování psychických krizí v pubertě	196
10.3	Prepuberta	197

10.4	Anatomicko-fyziologická přestavba organismu	199
10.4.1	Anatomicko-fyziologické změny	199
10.4.2	Abnormality při tělesném dospívání	202
10.4.3	Vývoj pohybových schopností	204
10.4.4	Životospráva pubescenta	205
10.5	Psychický vývoj v pubertě	205
10.5.1	Vývoj a rozvoj poznávacích procesů a učební činnost	205
10.5.2	Sexuální problematika v pubertě	211
10.6	Formování osobnosti pubescenta	215
10.6.1	Obecná charakteristika	215
10.6.2	Rozvoj citových vlastností	216
10.6.3	Volní a charakterové vlastnosti	218
10.6.4	Etické problémy dospívajících	219
10.6.5	Zájmová činnost v pubertě	220
10.6.6	Sociální vztahy	227
11	Stadium adolescence (<i>J. Kuric</i>)	231
11.1	Obecná charakteristika	231
11.2	Tělesný vývoj v adolescenci	233
11.3	Psychický vývoj v adolescenci	234
11.3.1	Poznávací procesy	234
11.4	Osobnost adolescenta	235
11.4.1	Rozvoj citů	235
11.4.2	Volní a charakterové vlastnosti	237
11.4.3	Utváření světového názoru, morálních názorů a vlastností	239
11.4.4	Zájmy adolescentů	242
11.4.5	Společenské vztahy a problémy	245
12	Životní dráha člověka v dospělosti a ve stáří (<i>J. Švancara</i>)	254
12.1	Periodizace dospělosti a stáří	254
12.2	Mladá dospělost	255
12.3	Střední dospělost	256
12.4	Starší dospělost	257
12.5	Stáří	258
12.5.1	Zákonitosti gerontogeneze	262
12.6	Psychologické problémy vztahů mezi generacemi	262